

HISTORISKA MINIATYRER

av August Strindberg

(Bonniers, Sthlm: 1917)

Sokrates

Sparta hade besekrat Athen, och Athen låg i ruiner. Folkväldet var slut och man hade fått trettio tyranner. Sokrates och Euripides vandrade bedrövade bland spillrorna på Agoran. Sokrates talade:

- På ruinerna av Athens murar! Vi äro vordna spartaner; ville icke ha en tyrann, och fingo trettio.
- Jag reser norrut, sade Euripides, jag går till Macedonien, dit jag är bjuden.
- Du gör rätt, då tyrannerna förbjudit dina tragedier.
- Det är sanningen.
- Och mig ha de förbjudit undervisa.
- Ha de förbjudit Sokrates tala? Nej! Alltså kan han undervisa, ty han kan icke tala utan att han undervisar. Men de måtte ha förbjudit oraklen att tala, ty de ha upphört sia. Allting har upphört. Hellas har upphört! Och varför?
- Ja, fråga! Har Zeus fött den son, som skulle störta honom, och vilken Eschylos bebådade?
- Ho vet? Folket har infört en ny gud som heter Adonai eller Adonis. Han är från Österlandet, och hans namn betyder Herren. Vem är den nye guden ?
- Säg den som kan! Han lär skola dö och stiga upp från de döda. Men de ha fått en gudinna också. Har du hört om Kybele, gudarnas moder, en jungfru, som i Rom dyrkas i likhet med Vesta av vesta-liska präster?
- Det är så mycket nytt, och oklart likt vin i jäsning. Där kommer Aristofanes. Farväl, min vän, för sista gången här i livet.
- Vänta! Aristofanes vinkar! Nej se, han gråter! Aristofanes gråter!

Aristofanes kom fram.

- Euripides! sade han, gå icke förrän jag talat.
- Kan du tala? svarade Euripides.
- Jag gråter.
- Fall inte ur rollen! Skall detta föreställa tårar?
- Beklagade en olyckskamrat, Euripides; tyrannerna ha stängt min teater.
- Sokrates, skall jag beklaga min bödel?
- Jag tror att Nemesis' tempel är öppnat igen! svarade Sokrates. Aristofanes var aldrig naiv förr, nu är han det med besked.
- Jag beklagar dig då, Aristofanes, att du icke får smäda mig mer. Jag förlåter dig, men jag vill icke hjälpa fram dina komedier. Det är för mycket begärt!
- Nu följer jag Euripides hem!

Sokrates satt hos Aspasia, som hade åldrats.

- Euripides har gått till Macedonien, sade Sokrates.
- Ifrån sina hustrur.
- Du är vorden bitter.
- Jag är trött på ruiner och alltsammans. Tyrannerna mörda medborgare.
- Det är tyrannernas syssla.
- Få vi lugn snart?
- På Kerameikos i en cederkista.
- Jag vill icke dö, jag vill leva, men lugnt!
- Att leva är icke lugnt.
- Jo, om man har det bra.
- Det har man aldrig.
- Nej, om man är illa gift som du, Sokrates.
- Min hustru är nog den värsta; hade hon icke fått mig till man, vore hon mördad.
- Xantippa förråder dig med sitt skvaller; och som hon icke förstår vad du säger, ger hon vanställda bilder av dina tankar och din person.
- Det vet jag, men kan icke hjälpa't.
- Varför sitter du kvar i förnedringen?

- Varför fly? Endast för övermakten har man rätt att fly, och Xantippa är icke min övermakt.
- Du är förbjuden vid dödsstraff att föreläsa; det vållar hon och Anytos.
- Hon må vålla min död, så har hon dock endast vållat min befrielse...

- Aspasia, jag hör att vår vänskap är på nedgående; du har fått nya vänner, du är vorden en annan; låt mig säga farväl inna'n Lysikles kommer.
- Känner du honom?
- Ja, och hela staden talar om ditt äktenskap.
- Med boskapshandlaren Lysikles
- Det är din sak, jag talar icke på den.
- Men du tycker att Perikles* minne borde bättre ha bevarats?
- Jag skulle gärna ha sett Aspantias minne bättre bevarat, men då jag sett athenare gå med blomsterkransar smyckade att fira Athens undergång, när jag sett Fidias...
- Hur skall då Sokrates sluta?
- Dock icke som Aspasia.
- Gudarne gyckla med oss! Akta dig, Sokrates!

Sokrates satt slutligen i fängelse, anklagad att ha förfört ungdomen och smädat eller förnekat statens gudar. Bland åklagarna nämndes: En ung, dålig diktare Mielitos, garvaren Anytos och talaren Lykon.

Sokrates höll sitt försvarstal och förklarade att han alltid trott på Gud och på sitt samvetes röst (daimonion). Han dömdes till giftbägaren, hölls i fängelse, där han dock fick råka sin hustru och sina få kvarlevande vänner.

Nu var hustrun inne och grät.

- Gråt icke, sade Sokrates; du har ingen skuld i detta.
- Vill du icke se barnen?

- Varför skulle jag slita sönder deras små hjärtan med ett onyttigt avskedstagande? Gå du till gossarna och trösta dem; förströ dem med en utfärd i skogarna.

- Skulle vi glädjas då du dör?

- Glädjens att mina lidanden fått ett slut, fröjden eder att jag dör med ära...

- Har du ingen sista önskan?

- Jag önskar ingenting, jo, frid, frihet från era dåraktiga tårar och suckar, och er störande klagan.

- Gå, hustru, och tänk att Sokrates vill sova, ty han är trött och knarrig; tänk att han vaknar igen och då är utvilad, förnygrad, glad och älskvärd.

- Jag önskar att du lärt mig allt detta förut; av mig hade du ingenting att lära.

- Jo, av dig lärde jag tålmod och behärskning!

- Förlåter du mig?

- Det kan jag icke! Ty det har jag redan gjort.

- Säg farväl nu som om jag skulle resa. Säg: välkommen åter! som om jag snart vore tillbaka!

- Far då väl, Sokrates, var icke ond på mig!

- Nej, jag är mycket god!

- Farväl, min make, för evigt!

- Icke för evigt! Du önskar ju återse mig. Gör en glad min och säg: Vi ses igen!

- Vi ses igen!

- Så där!

- Och när vi ses igen, gå vi tillsammans med barnen ut i skogarna.

- Sokrates var icke den jag trodde...

- Gå, jag vill sova!

Och hon gick, men mötte i dörren Platon och Kriton.

- Stunden nalkas, vänner! sade Sokrates, matt och med brinnande blickar.

- Har du lugn, mästare?

- Sanningen att säga, är jag ganska lugn; glad vill jag icke påstå, men mitt samvete oroar mig icke.

- När, Sokrates, när... skall det ske?

- Du menar, när... det skall ske, det sista?
- Platon, min bäste, min käre ... det hastar... jag har nyss njutit en sömn... jag har varit över floden, på andra sidan; jag har sett i ett ögonblick den oförgängliga skönhetens urbilder, av vilka tingen endast äro dunkla avbilder... jag har skådat framtiden, människosläktets öden; jag har talat vid de mäktiga, höga, rena; jag lärde den visa ordning, som styrer den skenbara stora oredan; jag bävade över alltets outgrundliga hemlighet, som jag grep i en aning; och jag fattade hela vidden av min okunnighet.

Platon, du skall skriva't. Du skall lära människobarnen att med måttfull ringaktning skåda på tingen, att med vörnd se upp till det osynliga, ära skönheten, odla dygderna och hoppas på förlossningen, under arbetet, i plikterna och genom försakelsen!

Han gick till bädden och lade sig ner. Platon följde:

- Är du sjuk, mästare?
- Nej, jag har varit, men nu tillfrisknar jag.
- Har du, redan...
- Jag har redan tömt bägaren!
- Den visaste går ifrån oss.
- Ingen dödlig är vis! Men jag prisar gudarna, som givit mig blygsel och rättskänsla.

Så blev det tyst i rummet.

Sokrates är död!